

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРИУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ФІЛОЛОГІЇ ТА МАСОВИХ КОМУНІКАЦІЙ
КАФЕДРА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

До захисту допустити:
Завідувач кафедри інформаційної
діяльності

(підпис)

В'ячеслав КУДЛАЙ
(ПІБ завідувача кафедри)

«17» травня 2023 р.

**«ТЕХНОЛОГІЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
В БІБЛІОТЕЧНИХ УСТАНОВАХ»**

Кваліфікаційна робота
здобувачки вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня
освітньо-професійної програми
«Інформаційна, бібліотечна
та архівна справа»
Коваленко Аліни Віталіївни

Науковий керівник:
Кудлай В'ячеслав Олегович, кандидат
наук із соціальних комунікацій, доцент
кафедри інформаційної діяльності,
заступник відповідального секретаря
приймальної комісії

Рецензент:
Гедьо Анна Володимирівна, доктор
історичних наук, професор,
завідувачка кафедри історії України
Київський університет імені Бориса
Грінченка.

Кваліфікаційна робота захищена
з оцінкою відмінно А95
Секретар ЕК
« 15 » червня 2023 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ БІБЛІОТЕЧНИХ УСТАНОВ В УМОВАХ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА.....	6
1.1. Значення бібліотечних установ у сучасному світі інформаційно-комунікаційних технологій.....	6
1.2. Специфіка використання інформаційних технологій в бібліотечній установі	10
Висновки до розділу 1	13
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ФУНКЦІОНУВАННЯ БІБЛІОТЕКИ ЯК СИСТЕМИ	15
2.1. Визначення поняття «інформаційна діяльність», її сутність та значення у бібліотеці	15
2.2. Нормативно-правове забезпечення інформаційної діяльності бібліотек в Україні	22
Висновки до розділу 2	29
РОЗДІЛ 3. РОЗГЛЯД ВИКОНАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БІБЛІОТЕЧНИХ УСТАНОВ	32
3.1. Наукова бібліотека Маріупольського державного університету....	32
3.2. Загальні шляхи вдосконалення діяльності бібліотечних установ .	41
Висновки до розділу 3	44
ВИСНОВКИ.....	46
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	49

ВСТУП

Бібліотеки України одні з основних складових культурної, освітньої та інформаційної структури держави, а також найважливішим інструментом у формуванні громадянського суспільства.

Стрімкий поступ інформаційно-комунікаційних технологій (надалі ІКТ) трансформує майже всі сфери діяльності суспільства.

Безперервно збільшення потоку електронної інформації, кількості електронних документів і виникнення електронних бібліотек - характерні ознаки сучасного стану бібліотечно-інформаційної сфери суспільної діяльності.

Останнім часом у зв'язку з інтенсивним розвитком інформаційних технологій у роботі наукових бібліотек з'явилися принципово нові можливості. Відповідно до актуальних потреб вітчизняної науки, бібліотеки науководослідних установ змінюють пріоритети в підходах до вибору інформаційних джерел, удосконалюють технології акумуляції суспільно значущої інформації, намагаються якомога ширше надавати користувачам доступ до онлайн-ресурсів провідних світових постачальників наукової інформації, гармонійно поєднують традиційні та електронні документи, стають навігаторами й посередниками в сучасній системі комунікації.

Впровадження нових можливостей і обумовлює безперечну **актуальність** теми кваліфікаційного дослідження для сучасної інформаційної науки.

Об'єктом кваліфікаційної роботи є інформаційні комунікації в бібліотечній установі.

Предмет дослідження охоплює особливості здійснення інформаційної діяльності бібліотечних установ.

Метою роботи є дослідження впровадження інформаційних технологій в бібліотечні установи та визначити їх значення у сучасному інформаційному суспільстві.

Відповідно до мети дослідження було визначено такі **завдання** кваліфікаційної роботи:

- з'ясувати роль бібліотечних установ у сучасному інформаційному суспільстві;
- проаналізувати специфіку використання інформаційних технологій у бібліотеці;
- висвітлити діяльність електронних бібліотек та електронних каталогів у бібліотечних установах;
- теоретично дослідити поняття «інформаційна діяльність» та її сутність;
- розкрити систему впровадження сучасних інформаційних технологій та електронних ресурсів, які використовуються у бібліотеці.

Стан дослідження теми кваліфікаційної роботи. Питання впровадження інформаційних технологій в бібліотечні установи в різних аспектах вивчали українські та світові науковці – М. С. Слободяник [39], Н.М. Кушнарєнко [23], Л. Г. Петрова [31], Т. В. Добко [5] , Н. Е. Кунанець [21], Л.Я. Філіпова [42], Г.М. Шемаєва [45].

Джерельну базу дослідження складають нормативно-правові-акти України, які регулюють питання науково-інформаційної діяльності бібліотечних установ : Конституція України [19], Закони України «Про інформацію» [36], «Про науково-технічну інформацію» [37], «Про бібліотеки і бібліотечну справу» [33], а також ДСТУ 3582:2013. Інформація та документація. Бібліографічний опис. Скорочення слів і словосполучень українською мовою. Загальні вимоги та правила [8] , ДСТУ ISO 7154:2010. Інформація та документація. Принципи комплектування бібліографічної картотеки [11] та інші.

Для вирішення завдань кваліфікаційної роботи використано такі **методи наукового дослідження**: загальнонаукові – аналіз та синтез, систематизація наукових та науково-методичних джерел з проблеми дослідження, зокрема, вітчизняний та зарубіжний досвід використання інформаційно-комунікаційних технологій для організації роботи

бібліотечних установ; спеціальні – діагностичні, експериментальні, статистичні.

Практичне значення результатів представленою дослідження полягає в тому, що основні теоретичні та практичні положення доведено до рівня доступності для сприйняття студентами спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа».

Апробація результатів кваліфікаційної роботи. Основні положення та результати дослідження доповідались на міжнародних науково-практичних конференціях та під час студентських наукових заходів МДУ, зокрема: XV в межах Міжнародної науково-практичної конференції «Інформаційна освіта та професійно-комунікативні технології XXI століття» м. Одеса, 14-16 вересня 2022 р. [18, с. 107-109], на міжнародній науковій конференції ХДАК «Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії розвитку» 17-18.11.2022 [16, с. 232-234], під час Декади студентської науки МДУ 2023 [17, с. 67-68].

Структура дослідження. Кваліфікаційна робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

У вступі обґрунтовується актуальність теми, об'єкт, предмет, мета, завдання, стан дослідження теми, джерельна база дослідження, методи наукового дослідження, практичне значення та апробація результатів.

Перший розділ присвячено питанню теоретико-методологічним засадам діяльності бібліотечних установ в умовах інформатизації суспільства.

У другому розділі визначено характеристику бібліотеки як системи, перелік нормативно-правових документів які регламентують інформаційну діяльність бібліотечних установ.

Третій розділ містить шляхи удосконалення використання сучасних інформаційних технологій у діяльності бібліотечних установ.

Список використаних джерел та літератури складається з 45 позицій.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ БІБЛІОТЕЧНИХ УСТАНОВ В УМОВАХ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

1.1. Значення бібліотечних установ у сучасному світі інформаційно-комунікаційних технологій

Бібліотечні установи мають велике значення у світі інформаційно-комунікаційних технологій. Вони є основним джерелом інформації для всіх категорій користувачів, включаючи вчених, студентів, школярів, підприємців, державних службовців та звичайних громадян.

Бібліотеки надають доступ до безкоштовних та платних баз даних, електронних книг, журналів, наукових статей, аудіо- та відеоматеріалів, що дозволяє користувачам отримувати актуальну інформацію у будь-який час та в будь-якому місці.

Бібліотеки також відіграють важливу роль в освіті та культурі. Вони надають доступ до книг та інших джерел знань, допомагають у дослідженнях та наукових працях, організовують культурні заходи, виставки, лекції та інші заходи.

Крім того, бібліотеки є місцем соціальної інтеграції та спілкування. Вони надають можливість зустрічатися та спілкуватися людям різного віку та професій, брати участь у клубах та гуртках інтересів, отримувати консультації та допомогу від бібліотекарів.

Епоха інформаційного суспільства, яка характеризує сучасний етап розвитку людства з другої половини ХХ століття, тісно пов'язана зі стрімким розвитком комп'ютерних та інформаційних технологій, які сьогодні мають необмежені можливості, які сьогодні мають необмежені можливості.

Черговий прорив був здійснений з винайденням інтернет-технологій, які уможливили інформаційні процеси в глобальному масштабі.

Створено нове комунікативне середовище, яке поступово вбирає в себе численні фрагменти суспільства і диктує свої закони всім, хто бере участь у створенні величезного інформаційного простору.

Поява сучасних електронних засобів зберігання та поширення інформації дозволила подолати суттєві обмеження попередніх форм комунікативної взаємодії (ефемерність, повільне поширення, обмежений доступ, низький рівень засвоєння інформації тощо).

Інформаційна революція також створила нові умови для прискореного розвитку суспільства і поставила нові вимоги до створення інноваційних технологій формування та управління інформацією, оскільки обсяг інформації є безмежним, а її формування та обробка вимагає нових технологічних рішень швидкість комунікації, яка за лічені секунди стирає всі кордони, відкриває нові можливості в конкурентній боротьбі за знання, що характеризує новий етап інформаційного суспільства, як суспільство знань, що реалізується з початку XXI століття.

Необхідність задоволення нових інформаційних потреб сучасних користувачів за рахунок використання переваг, які надає застосування електронних документів та нового електронного інформаційно-комунікаційного середовища, ставлять перед книгозбірнями завдання комплектування фондів електронних документів та забезпечення техніко-технологічних умов введення їх в суспільний обіг [7].

Завдяки інтенсивному міжбібліотечному обміну оцифрованими колекціями та великій кількості передплачених ресурсів, сьогодні бібліотека здатна об'єднати під одним дахом більшість світових книжкових колекцій, фондів, архівів та сховищ. Слід зазначити, що інформаційні потреби користувачів можуть бути дуже різноманітними, вони можуть стосуватися конкретних сфер професійної діяльності, питань повсякденного життя тощо.

Значення інформаційної функції сучасної бібліотеки полягає в тому, що вона здійснюється в тісній взаємодії з іншими суб'єктами інформаційного процесу та з використанням різних каналів поширення інформації.

Бібліотека відіграє активну роль в оцінці, інтерпретації та фільтрації інформації, у встановленні певних зав'язків між інформаційними сферами з метою забезпечення доступу користувачів до широкого спектру джерел знань та соціально значущої інформації.

Донедавна бібліотека визначалася фізичним простором, який вона займає, документальними фондами, які вона зберігає, та колом людей, які до неї залучені. Документальні фонди були організовані в бібліотеці таким чином, щоб користувач міг легко знайти ту чи іншу одиницю зберігання, навіть якщо це могло спричинити певні незручності, пов'язані з тематичним чи іншим принципом організації зберігання.

Дослідник мав добре знати бібліотеку, "вжитися" в неї, щоб повною мірою скористатися її складною ієрархічною структурою.

На сучасному етапі розвитку бібліотечні установи поступово розвивають набір функцій, які відповідають сучасному напрямку суспільного розвитку. При цьому зростаючий обсяг електронної інформації, її все більш ефективне використання в практиці суспільних соціальних перетворень, урізноманітнення і вдосконалення технологій її використання вимагають суттєвих змін у бібліотечній сфері.

Бібліотечні установи продовжують відігравати важливу роль у технологіях генерування нової, суспільно важливої інформації. Бібліотечна система є ефективним інструментом реалізації інформатизації та доступу до інформаційних ресурсів для всіх категорій громадян. На відміну від більшості країн світу, Україна все ще має розгалужену систему бібліотечних закладів, які за умови певної модернізації здатні задовольнити інформаційні потреби членів суспільства: освіта, довідково-пізнавальна інформація, розваги, культурна продукція тощо.

Станом на сьогодні комунікаційні процеси в суспільстві значно прискорилися і набувають своїх специфічних видів, форм, а інформаційне суспільство в результаті трансформації інформаційного суспільства в суспільство знань стає суспільством знань.

Інформаційне суспільство, суспільство знань, перш за все, потребує орієнтирів, накопичення і поширення інформації досягло безпрецедентного рівня, але величезна кількість інформації сама по собі не має інтелектуальної цінності і не може бути звичайним продуктом на ринку. Тому професійний відбір, систематизація та презентація інформаційного контенту з розрізнених джерел є наразі центральним завданням для міжнародної наукової спільноти. Водночас, ця діяльність не повинна обмежуватися абстрактним групуванням ресурсів за набором загальних характеристик, а має бути максимально індивідуалізованою, пристосованою до конкретних потреб користувачів, конкретних пошукових запитів.

Така діяльність, незважаючи на неминучі автоматизації процесу не тільки не втрачає своєї важливості, а навпаки, дає набагато більше повноважень співробітникам наукової електронної бібліотеки. Адже для отримання дійсно релевантних і перевірених результатів пошук часто повинен бути максимально гнучким і персоналізованим. Звичайно, наявні пошукові інструменти пропонують широкі можливості для цього.

Але жива консультація, нероботизована консультація з фахівцем, включення фонових знань і навичок бібліотекаря – це навичок бібліотекаря, який все ще має велику цінність. Це також зумовлює логіку побудови фондів наукової цифрової бібліотеки: «у процесі розробки стратегії комплектування бібліотекам необхідно бачити свого користувача, прогнозувати еволюцію його запитів як до змістовної форми обслуговування, так і до форм співробітництва бібліотеки з користувачем у напрямі якомога більш ефективного використання інформації» [45, с. 223–224].

У цьому контексті бібліотека як інформаційно-комунікаційний інститут набуває особливого значення, підтримуючи цілу низку соціально-комунікаційних зв'язків і стрімко розвиваючи свої функції, що також передбачає розвиток понятійно-термінологічного апарату.

1.2. Специфіка використання інформаційних технологій в бібліотечній установі

На початку третього тисячоліття виникла об'єктивна потреба у визначенні, вдосконаленні та реалізації стратегії розвитку бібліотечної системи, яка б максимально відповідала потребам інформаційного суспільства.

Сучасна система інформаційно-комунікаційного забезпечення в Україні залишається найбільш людиномісткою сферою, одним із визначальних чинників політичної, економічної та соціальної організації суспільства, оскільки відтворює інтелектуальний, духовний та економічний потенціал країни. Саме тому інформатизація та комп'ютеризація сьогодні мають значний вплив на інтелектуальне життя людей.

Створення електронної бібліотеки потребує забезпечення її доступності і зручності для користувачі, оперативності пошуку і видачі інформації. Бібліотека містить набір службових функцій, що дозволяють персоналу координувати її роботу [28, с. 16].

Це досягається шляхом перенесення схеми зберігання інформації, яка використовується у звичайній бібліотеці, на електронну основу, використання широким можливостей пошуку в електронному каталозі та організації доступу через комп'ютерну мережу.

Крім того, електронна бібліотека повинна бути універсальною, тобто придатною як для організації великої публічної, наукової або спеціалізованої бібліотеки для масового користування, так і для підтримки невеликої бібліотеки з домашнім комп'ютером.

Отже, беручи до уваги сказане вище, сучасна система інформаційних технологій та електронних ресурсів у бібліотеці використовується:

1. З метою створення електронних ресурсів, розвитку нових форм обслуговування та забезпечення доступності інформації на якісно новому рівні, на якому публічні бібліотеки повинні послідовно комп'ютеризуватися:

- створення матеріально-технічної бази, в тому числі визначення необхідної кількості автоматизованих робочих місць для персоналу та користувачів;

- придбання ліцензійних програмних продуктів, створення локальної обчислювальної мережі (ЛОМ) та підключення до мережі Інтернет;

- автоматизація всіх основних бібліотечних процесів: адміністрування, технологічні процеси (комплектування, обробка та каталогізація, створення довідково-бібліографічного апарату тощо), бібліотечне обслуговування інформаційне обслуговування читачів, управління бібліотекою (бібліотечною системою);

- впровадження нових технологічних можливостей, у тому числі створення та розвиток електронних інформаційних ресурсів, створення веб-сайту бібліотеки для розміщення інформації про ресурси та послуги, надання віддаленого доступу до електронних ресурсів та віртуальних послуг, участь у корпоративних проектах.

2. Основним електронним ресурсом, який бібліотека створює самостійно або спільно з іншими бібліотеками чи на основі використання корпоративного ресурсу, є електронний каталог бібліотечного фонду у вигляді веб-сайту.

3. Крім електронного каталогу, публічна бібліотека може самостійно створювати різні електронні бази даних (як локальні, так і глобальні): бібліографічні та повнотекстові, в тому числі базу даних офіційних документів, прийнятих органами місцевого самоврядування.

Важливим для бібліотеки є створення електронного ресурсу з краєзнавства: тематичних баз даних, що відображають напрямки розвитку місцевої громади та її історичну пам'ять.

Для більш повного та якісного обслуговування користувачів з урахуванням їхніх інформаційних потреб бібліотеці варто закуповувати готові бази даних або розробляти їх самостійно.

4. Найбільша публічна бібліотека може брати участь у реалізації "цифрових" проектів і формувати власну електронну колекцію.

5. Участь публічних бібліотек у спільних проектах і створенні єдиних інформаційних мереж базується на співпраці з бібліотеками різних відомств та іншими організаціями. На додаток до електронних ресурсів, наявних у бібліотеці, її веб-сайт може містити добірки корисних інтернет-посилань, які надають нові форми бібліотечно-інформаційної роботи.

6. Рівень комп'ютерного оснащення бібліотеки залежить не тільки від фінансових ресурсів, але й від завдань бібліотеки у впровадженні нових технологій та потреб користувачів у нових ресурсах і послугах. Залежно від потреб, бібліотека повинна бути обладнана автоматизованими робочими місцями для персоналу та користувачів, підключеними до ліній зв'язку, обладнанням для організації цього зв'язку, обладнанням для доступу до Інтернету, сканерами, принтерами, ліцензійними операційними системами (або доступним вільним програмним забезпеченням, наприклад, Linux-системами), у тому числі забезпеченням доступу до електронних ресурсів для незрячих користувачів включаючи забезпечення доступу до електронних ресурсів для незрячих користувачів, ліцензійні пакети офісного програмного забезпечення.

Все програмне забезпечення (включаючи аудіо- та відеоматеріали) повинно супроводжуватися ліцензіями на його використання. Підключення до мережі Інтернет може бути забезпечено за допомогою технологій від мобільних операторів, через телефонну лінію або через супутник.

7. Програмне забезпечення автоматизованих місць для незрячих користувачів адаптовано відповідно до рекомендацій Консорціуму Всесвітньої павутини (СЗВ) з метою забезпечення доступності програмного забезпечення для незрячих та слабоворих користувачів.

8. Обладнання та програмне забезпечення інформаційних систем публічної бібліотеки оновлюється відповідно до вимог інформаційно-телекомунікаційних технологій.

Таким чином, сучасна бібліотека створює можливості для членів суспільства задовольняти свої інформаційні потреби в знаннях через сукупність документів, накопичених у фондах, а також використовувати для цих цілей інформаційні ресурси інших бібліотек та установ.

Бібліотека інноваційної моделі організовує процес соціальної комунікації як у реальному, так і у віртуальному просторі.

Вплив впровадження автоматизованих інформаційних технологій у бібліотечну практику відображається, головним чином, у розвитку номенклатури бібліографічної продукції та розширенні інформаційної бази бібліографічних послуг бібліотеки.

Висновки до розділу 1

Проаналізувавши теоретико-методологічні засади діяльності бібліотечних установ в умовах інформатизації суспільства, можна зробити висновки, що розвиток інформаційних технологій та глобальної мережі Інтернет у другій половині ХХ століття призвів до значних змін у суспільстві.

Розпочався процес автоматизації всіх процесів людської діяльності. Цей процес поширився і на бібліотеки, охопивши всі сфери їхньої діяльності.

Сьогодні бібліотеки перетворилися на центри різноманітної інформації. Глобальна мережа Інтернет відіграє особливу роль у роботі бібліотеки, оскільки дозволяє розширити діяльність за межі бібліотеки, створювати електронні каталоги та архіви і публікувати їх в Інтернеті, проводити віртуальні виставки.

З метою залучення якомога більшої кількості людей до відвідування модернізованих бібліотек, дослідження визначило їхні найважливіші майбутні завдання:

- Інформування громадян, які вже є користувачами бібліотек або хочуть ними стати, про інноваційні послуги, які пропонують бібліотеки, оснащені сучасними технологіями, в тому числі вільним доступом до Інтернету;

- Інформування громадськості про важливість бібліотек та демонстрація на конкретних прикладах позитивного впливу їхньої діяльності на життя окремих людей і громад з метою просування іміджу сучасних установ, послуги яких відповідають вимогам сьогодення та адаптовані до потреб і побажань читачів і громад.

РОЗДІЛ 2.

АНАЛІЗ ФУНКЦІОНУВАННЯ БІБЛІОТЕКИ ЯК СИСТЕМИ

2.1. Визначення поняття «інформаційна діяльність», її сутність та значення у бібліотеці

Інформаційна діяльність (далі НІД) – це сукупність дій, спрямованих на задоволення інформаційних потреб громадян, юридичних осіб і держави.

Інформаційна діяльність – сукупність процесів постійного і систематичного збирання та аналітико-синтетичного опрацювання записаної (первинної) інформації, що виконуються певною особою, групою осіб чи організацією.

За статтею 9 Закону України «Про інформацію» «основними видами інформаційної діяльності є створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорона та захист інформації» [36].

Одержання інформації – це набуття, придбання, накопичення відповідно до чинного законодавства України документованої або публічно оголошеної інформації громадянами, юридичними особами або державою.

Використання інформації – задоволення інформаційних потреб громадян, юридичних осіб і держави.

Поширення інформації – розповсюдження, оприлюднення, реалізація в установленому законом порядку документованої або публічно оголошеної інформації.

Зберігання інформації – забезпечення належного стану інформації та її матеріальних носіїв.

Кожен вид інформаційної діяльності вирізняється специфічними правилами та порядком його здійснення, які встановлюються правовими нормами.

НІД вважається ключовою сферою інформаційної діяльності через її предмет, тематику, методи дослідження та завдання, які полягають у

задоволенні інформаційних потреб користувачів у всіх сферах людської діяльності.

Мета здійснення науково-інформаційної діяльності бібліотечних установ полягає у забезпеченні всіх можливих інформаційних потреб про нові знання, досвід і прогнози у науково-дослідній, науково-технічній, виробничій, природничій сферах [13, с. 146].

Предметом НІД є наукова інформація, що відображає загальні результати науково-дослідної, конструкторсько-технологічної, дослідно-конструкторської, виробничої та громадської діяльності.

Серед завдань НІД можемо виділити: збір наукових джерел інформації (документів), їх систематизація, аналіз і синтез, переробка, зберігання, пошук, відтворення, розмноження і розповсюдження наукової інформації [13, с. 147].

Науково-інформаційна діяльність має своїм завданням перетворення наукових знань на наукову інформацію, її організацію, структурування та впорядкування.

Обсяг інформації, швидкість її руху та оперативністю обробки визначають ефективність науково-інформаційної діяльності [24, с. 39].

У бібліотеках впровадження НІД має свої особливості, оскільки вимагає не лише ґрунтовних знань у бібліотечно-інформаційній сфері, а й у сфері науки та освіти. Його здійснюють установи НІД та інформаційні служби.

Основними організаціями в Україні у цій сфері є Книжкова палата України імені Івана Федорова, Український інститут науково-технічної експертизи та інформації (УкрІНТЕІ), Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського та інші.

Аналіз зародження і розвитку бібліографії, відомих історичних фактів діяльності зарубіжних і вітчизняних бібліотек дозволив встановити, що способи реалізації інформаційної функції були знайдені вже на

додрукарському етапі і що виникнення інформаційної діяльності було пов'язано з необхідністю орієнтації в документних потоках.

На основі отриманої інформації можна зробити наступний висновок: у додрукарський період інформаційна функція реалізовувалася на основі таких видів діяльності, як каталогізація, створення бібліографічних посібників, довідково-бібліографічне обслуговування (табл. 2.1.1).

Однак для додрукарського періоду можна говорити про "проінформаційність", а каталогізацію історично можна вважати першим видом інформаційної діяльності бібліотеки.

Таблиця 2.1.1

Хронологія зародження основних видів інформаційної діяльності бібліотек у додрукарський період

Період	Регіон / територія	Основні види інформаційної діяльності
VII ст. до н. е.	Держава Шумер	Ведення каталогів
323-330 р. до н. е.	Єгипет	Ведення каталогів, підготовка бібліографічних посібників
V ст. до н. е.	Греція	Довідково-бібліографічне обслуговування
VI - V ст. до н. е.	Китай	Ведення каталогів, підготовка бібліографічних посібників з елементами аналітико-синтетичного опрацювання інформації

Протягом наукового етапу розвитку бібліотекознавства розуміння його сутності зазнало істотних змін.

Виділяють 3 основні концепції бібліотекознавства, що послідовно змінювали одна одну протягом XIX-XX ст.:

- 1) формально-технічна;
- 2) документалістська;
- 3) інформаційна.

Процес зміни концепцій відбувався не як повне заперечення попереднього, а як розвиток зі збереженням усього цінного й доцільного, досягнутого в попередній період.

Так, формально-технічна концепція сутності бібліотекознавства була характерна для XIX ст., хоча певні її аспекти функціонували аж до сер. XX ст.

Сутність бібліотекознавства зводилася до питань практичного облаштування бібліотек, а з часом бібліотекознавство виділяє 2 розділи: теоретичний і практичний.

І лише у 2 пол. XX ст. ця концепція втратила своє значення, її замінила документалістська концепція. Сутність бібліотекознавства зводиться до вивчення взаємодії читача та документа (мають на увазі друковані твори) за посередництва бібліотекаря. Ця концепція була великим прогресивним кроком у теорії порівняно з формально-технічною.

Під впливом інформатизації суспільства, високих технологій інформаційної індустрії комп'ютеризації бібліотек та інших об'єктивних чинників, починаючи із 60-х років, її поступово витісняє інформаційна концепція, яка, на відміну від документалістської, ставить на перше місце не документ, не носія, а власне інформацію. У результаті переміщення акценту на інформацію сутність бібліотекознавства зводиться тепер до теоретичного відображення взаємодії людини з інформацією (у вигляді публікацій) за посередництва бібліотекаря.

Відповідно до нової концепції бібліотекознавства розглядають як окремий розділ фундаментальної науки інформатики.

Наступний етап розвитку пов'язаний з появою інформаційно-комунікаційних технологій, виробництвом і накопиченням електронної інформації. Комунікаційна функція тісно переплітається з інформаційною функцією, яка передбачає процес передачі інформації, тобто технологічно досконалий процес комунікації.

Водночас, у контексті розгляду інституційних характеристик бібліотеки, термін "комунікація" слугує для визначення принципів соціальної взаємодії, а не способу їх організації.

Також інформаційна функція супроводжує всі процеси, пов'язані з доступом до змісту документа, і пронизує всі елементи бібліотечної роботи, оскільки будь-яка дія, що передбачає роботу з документами на рівні їх змісту і семантики, передбачає виявлення їх смислу, створення перетвореної інформації, метазнань.

Технічна і технологічна модернізація бібліотечної діяльності посилила інформаційну функцію сучасної бібліотеки.

Остання стає повноцінним суб'єктом інформаційного простору. Вона збирає і зберігає документовану інформацію і знання в різних формах (це включає як власну роботу з оцифрування фондів і колекцій, так і співпрацю з видавництвами, іншими бібліотечними та архівними установами, окремими авторами щодо надання електронної копії документа), бере участь у формуванні документного потоку, здійснює його аналітико-синтетичне опрацювання, систематизує та оцінює інформаційні та знаннєві ресурси.

Систематизуючи та каталогізуючи документи, надаючи довідково-бібліографічні послуги, бібліотека створює основу для багатьох сучасних інформаційно-знаннєвих процесів.

Напрями здійснення науково-інформаційної діяльності бібліотечних установ поділяються на аналітичну діяльність, реферування, анотування документів та створення електронних ресурсів бібліотеки.

Інформаційно-аналітична діяльність (ІАД) – це специфічний різновид інтелектуальної, розумової діяльності людини, в процесі якої внаслідок певного алгоритму послідовних дій з пошуку, накопичення, зберігання, обробки, аналізу первинної інформації утворюється нова, вторинна аналітична інформація у формі аналітичної довідки, звіту, огляду, прогнозу тощо [2, с. 28].

У процесі організації ІАД перед науковцями постають питання щодо правильності оформлення результатів досліджень за допомогою створення науково-інформаційних документів, які класифікують за наступними ознаками: глибина згортання інформації (сигнальна бібліографічна, реферативна та оглядова інформація), метод викладу інформації (документекстракт, перефразований, інтерпретований документ), форма фіксації інформації (рукописний, надрукований, машинозчитувальний документ) [24, с. 40].

У структурі аналітичної діяльності важливе місце посідає оглядово-аналітичний напрям.

Метою цього напрямку є створення інформації для підтримки діяльності споживачів. Створення оглядової інформації є основним способом реалізації цих завдань, через який простежується розвиток певної наукової сфери (досягнутий стан, тенденції та перспективи розвитку, організаційно-економічний стан та ін.).

Процес створення оглядової інформації ґрунтується на відборі та систематизації кількісних даних та інформації, що характеризують різні аспекти досліджуваного об'єкта; оцінка характеристик інформації, її доповнення та уточнення; перегляд отриманих результатів з метою отримання нової інформації про стан певної науки, визначення досягнутого рівня та перспектив розвитку.

Одним з головних напрямів НІД є реферування документів.

Реферування – це процес, який вимагає осмислення, аналітико-синтетичну обробку інформації та створення реферату. Методика реферування передбачає здійснення наступних дій: оцінка, відбір, аналіз і узагальнення первинної інформації [2, с. 43].

Анотування, як галузь науково-інформаційної діяльності, передбачає переробку письмової інформації з метою надання загального опису документа, що розкриває його логічну структуру та зміст.

Результатом цієї діяльності є анотація. Анотація – це стисла характеристика змісту, призначення, виду, форми та інших особливостей видання [2, с. 44].

Сучасна парадигма бібліотечних послуг базується не лише на використанні документного фонду конкретної бібліотеки. Вона також передбачає використання принципово нових можливостей доступу до інформації, незалежних від часу і місця, як для документа, так і для користувача.

Для того, щоб задовольнити інформаційні, освітні та культурні потреби своїх користувачів, бібліотека сьогодні надає не тільки лише задокументовані знання, інформацію, що зберігається в її фондах або на жорстких дисках її серверів.

Вона виходить за свої фізичні межі і переходить з реального простору у віртуальний. З одного боку, вона пропонує доступ до інформаційних ресурсів, що належать іншим суб'єктам інформаційного простору, в тому числі до тих в тому числі й до тих, що представлені в Інтернеті.

З іншого боку, вона створює електронні інформаційні ресурси (бази даних, колекції оцифрованих документів, веб-сайти та веб-портали), які знаходяться поза її фізичними стінами.

І нарешті, бібліотека пропонує віртуальні сервіси для пошуку інформації та знань. Умовно кажучи, сучасна бібліотека стає вузлом, який об'єднує інформаційні потоки і розподіляє інформаційні потоки.

Електронними ресурсами є електронні дані (інформація у вигляді чисел, букв, символів, зображень, включаючи графічну інформацію, відеоінформацію тощо, їх комбінації), електронні програми або поєднання цих видів в одному ресурсі.

Комплексна автоматизація бібліотеки на базі сучасного програмного забезпечення ІРБІС не тільки дозволяє повністю замінити традиційні бібліотечні технологічні цикли, але й надає можливість віддаленого доступу до бібліотечних інформаційних ресурсів через мережу Інтернет.

Сьогодні автоматизований комплекс бібліотеки університету - це потужний бібліотечний портал, інформаційна платформа для доступу до електронних каталогів та картотек, повнотекстових баз даних підручників і монографій, навчально-методичних посібників, баз даних судової практики, наукових праць та зовнішніх баз даних, що забезпечує користувачів необхідною предметною інформацією.

2.2. Нормативно-правове забезпечення інформаційної діяльності бібліотек в Україні

Успіх будь-якої галузі суспільної діяльності безпосередньо залежить від її нормативно-правового забезпечення, у бібліотечній справі також.

Діяльність бібліотек в Україні визначають щонайменше 260 законодавчо-нормативних документів.

Законодавство України про бібліотеки і бібліотечну справу базується на Конституції України, Законі України «Про бібліотеки і бібліотечну справу», договорів міжнародного рівня, які є обов'язковими Верховною Радою України, та інших нормативно-правових актів.

Як зазначено у Конституції України, українське законодавство з питань інформації покликані регулювати усі складові НІД [19].

Саме цей законодавчий акт – Конституція України є основним, який визначає загальну орієнтацію держави у сфері культури, базові питання стосовно соціального буття інформації, прав та обов'язків суб'єктів інформаційної діяльності.

«Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб –на свій вибір» визначається право на інформацію у 34 статті Конституції України [19].

Конституція є основою для діяльності українських установ та осіб в інформаційній сфері. Виходячи з цього, бібліотеки, як суб'єкти інформаційної діяльності, можуть здійснювати власну наукову-інформаційну діяльність, а саме: створювати інформаційні ресурси, аналітико-синтетичне

опрацювання інформації, вивчати та задовольняти інформаційні потреби, узагальнювати та поширювати досвід в цій сфері.

Таким чином, спеціальстам сфери НІД законодавство надає право створювати інформаційні продукти, узагальнювати досвід і на цій основі отримувати нові галузеві знання, що, у свою чергу, розширює галузевий науковий дискурс.

Ієрархія інформаційного права складається із законів України та підзаконних актів, які регулюють наукові та інформаційні процеси в бібліотеках, регламентують всі процеси функціонування НІД у суспільстві.

З переліку Законів України, які складають основу правової бази науково-інформаційної діяльності виділимо такі:

- Про інформацію;
- Про науково-технічну інформацію;
- Про наукову і науково-технічну діяльність;
- Про бібліотеки і бібліотечну справу.

Закон України «Про Інформацію» регулює відносини щодо створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорони, захисту інформації [36].

У 6 Статті цього Закону дозволяється вільно користуватися інформацією в межах України, а також перераховано випадки обмеження цього права.

Статею 15 цього документа проголошується зокрема, що «правовий режим науково-технічної інформації визначається Законом України «Про науково-технічну інформацію»» [37].

Ще одним із найважливіших законодавчих актів у галузі НІД є Закон України «Про науково-технічну інформацію», основним об'єктом якого у здійсненні науково-інформаційної діяльності є науково-технічна інформація (НТІ).

У змісті цього Закону України прописано, що «право на відкриту науково-технічну інформацію, яке передбачає можливість вільного її

одержання, зберігання, використання і поширення під час здійснення наукової, науково-дослідної, виробничої, громадської та іншої діяльності, що не забороняється чинним законодавством» [37].

У статті 9 встановлюються завдання бібліотек, одне з яких є аналогічним напрямом НІД – «аналітично-синтетична обробка першоджерел, реферування опублікованих і не опублікованих на території України джерел науково-технічної та економічної інформації, створення на цій основі і поширення інформаційної продукції та послуг» [37].

Стаття 11 надає інформацію про те, що діяльність, яка проводиться установами за державні кошти підлягає обов'язковій реєстрації та обліку [37].

Не менш важливу роль становить Закон України «Про наукову та науково-технічну діяльність», який набув значимості для наукових бібліотек [38].

Цей Закон визначає правові, організаційні та фінансові засади функціонування і розвитку у сфері наукової і науково-технічної діяльності, створює умови для провадження наукової і науково-технічної діяльності, задоволення потреб суспільства і держави у технологічному розвитку шляхом взаємодії освіти, науки, бізнесу та влади [38].

У статті 63 цього Закону зазначено, що «для забезпечення розвитку науки і сприяння науково-технічній творчості держава створює систему науково-технічної інформації, правовий режим якої визначається Законом України «Про науково-технічну інформацію»» [38].

Грунтовним для інформаційної діяльності бібліотек є галузевий закон «Про бібліотеки і бібліотечну справу», який визначає статус бібліотек, правові та організаційні засади діяльності бібліотек і бібліотечної справи в Україні. Цей Закон гарантує право на вільний доступ до інформації, знань, залучення до цінностей національної та світової культури, науки та освіти, що зберігаються в бібліотеках. [33].

Цей Закон дає можливість державі реалізовувати свою політику в галузі бібліотечної справи та координувати діяльність усієї бібліотечної системи. Також Закон створює гарантії та умови виконання бібліотеками свого соціального завдання та спрямований на захист прав читачів, бібліотек і бібліотечних працівників, закріплює статус бібліотек, правові та організаційні засади бібліотечної діяльності та бібліотечної справи в Україні, а також проголошує міжнародний принцип загальний доступ до інформації, на якому ґрунтується право громадянина, незалежно від місця проживання, на доступ і вільне користування інформацією, в якій би бібліотеці чи країні вона не знаходилася.

Закон також забороняє державним органам втручатися у визначення критеріїв відбору літератури до бібліотечних фондів та в інші види професійної діяльності бібліотекарів, забороняє вилучення літератури з бібліотек з політичних та ідеологічних мотивів.

Як зазначається у ст.1 Закону України «Про бібліотеки і бібліотечну справу» громадянам гарантується право на вільний доступ до інформації знань, залучення до цінностей національної та світової культури, науки та освіти, що зберігається в бібліотеках.

У ст. 11 цього ж закону Бібліотеку визнано складовою частиною інформаційної системи держави, що надає користувачам доступ до інформації, в т.ч до створених самою бібліотекою унікальних інформаційних ресурсів, та постійно працює над розширенням асортименту своїх послуг.

Оскільки Україна прагне стати повноцінним суб'єктом у світовій інформаційній системі, необхідно ретельно, чітко та послідовно дотримуватися норм авторського права (АП).

Основи регулювання та законодавства у цій сфері закладено в Конституції України.

Регулювання АП зазначено і в Законі України «Про науково-технічну інформацію», який містить у статті 2 I розділу інформацію: «Науково-технічна інформація, що є продуктом інтелектуальної творчої праці,

становить об'єкт права інтелектуальної власності, а відносини щодо її придбання, зберігання, переробки, використання і поширення регулюються чинним законодавством» [37].

Не менш важливим рівнем нормативно-правового забезпечення інформаційної діяльності бібліотечних установ є стандартизація, без якої неможливо впорядкувати та уніфікувати процеси розвитку, накопичення та використання інформаційних ресурсів, а отже вони є необхідним регулятивним компонентом.

Серед чинних галузевих нормативних документів, у галузі НІД України діють стандарти різних категорій [14, с. 14]:

ДСТУ – державні (національні) стандарти України. Розроблені відповідно до чинного вітчизняного законодавства і діють з 1993 року.

ДСТУ ISO – міждержавні стандарти. Стандарти з позначкою ISO – це міжнародні стандарти, розроблені Міжнародною організацією із стандартизації (International Organization for Standardization, ISO).

Україна є членом ISO, підтримує та впроваджує міжнародні нормативи шляхом надання чинності Держспоживстандартом України.

Серед державних стандартів України (ДСТУ) в галузі науково-інформаційної діяльності можемо виділити наступні:

1. ДСТУ 3582:2013. Інформація та документація. Бібліографічний опис. Скорочення слів і словосполучень українською мовою. Загальні вимоги та правила

2. ДСТУ 5034:2008. Інформація і документація. Науково-інформаційна діяльність. Терміни та визначення понять

3. ДСТУ 7448:2013. Інформація та документація. Бібліотечноінформаційна діяльність.

Міждержавними стандартами у сфері НІД виступають:

1. ДСТУ ISO 7154:2010. Інформація та документація. Принципи комплектування бібліографічної картотеки

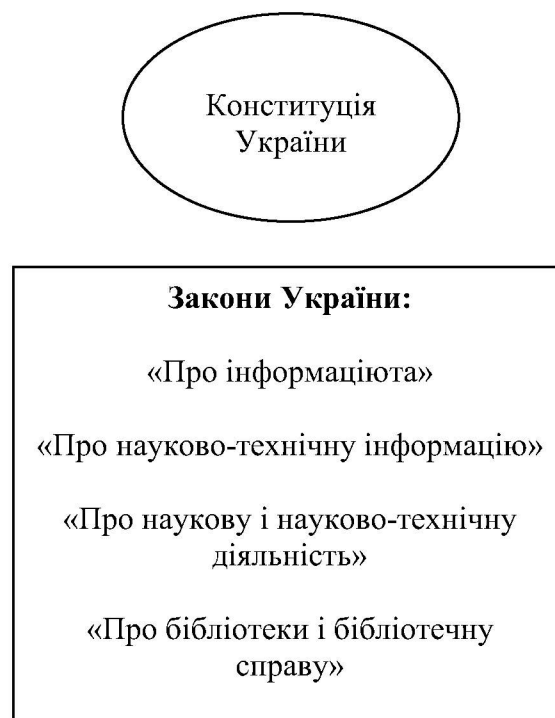
2. ДСТУ ISO 8459–3:2005. Інформація та документація. Довідник бібліографічних елементів даних.

За для дотримання норм українського законодавства бібліотекам слід виконувати певні дії:

- відстежувати зміни в законодавстві України з питань інформаційного права;
- підвищувати обізнаність кадрового персоналу з нормами вітчизняного права;
- формувати фонд на традиційних носіях інформації та повнотекстових баз даних стандартів з питань НІД;
- чітко та неухильно дотримуватися норм українського законодавства та стандартизації в галузі НІД.

Такі заходи сприятимуть розвитку науково-інформаційної діяльності, прозорій, справедливій, цивілізованій співпраці і взаємодії книгозбірень з іншими суспільними інституціями, підвищення статусу і ролі бібліотек як діяльного суб'єкта громадянського суспільства в Україні.

Отже, проаналізувавши нормативно-правову базу інформаційної діяльності бібліотек та її основні Закони України, стандарти та інші законодавчі акти, їх було розподілено у групи за призначенням (рис. 2.2.1)

Стандарти:**ДСТУ (державні):**

ДСТУ 3582:2013. Інформація та документація. Бібліографічний опис. Скорочення слів і словосполучень українською мовою. Загальні вимоги та правила

ДСТУ 5034:2008. Інформація і документація. Науково-інформаційна діяльність. Терміни та визначення понять

ДСТУ 7448:2013. Інформація та документація. Бібліотечно-інформаційна діяльність

ДСТУ ISO (міжнародні):

ДСТУ ISO 7154:2010. Інформація та документація. Принципи комплектування бібліографічної картотеки

ДСТУ ISO 8459–3:2005. Інформація та документація. Довідник бібліографічних елементів даних.

Рис.2.2.1. Класифікація нормативно-правових актів, що регламентують діяльність бібліотечних установ

Діяльність Наукової бібліотеки Маріупольського державного університету (далі МДУ) як структурного підрозділу, регламентується локальними нормативно-методичними документами, які розміщені на сайті бібліотеки у вільному доступі.

Базовим є «Положення про наукову бібліотеку МДУ» [32], в якому визначено основні завдання, функції, зміст роботи, управління, штати, матеріально-технічне забезпечення, права та обов'язки бібліотеки.

Враховуючи те, що нормативно-правове регулювання та правові норми інформаційної діяльності бібліотек наразі перебувають у стані реформування

та змін, вони залишаються одним з найважливіших інструментів у провадженні будь-якої суспільно-важливої діяльності.

Їх дотримання надає бібліотеці як структурі чітко визначений правовий статус і надає їй продукції ваги та фундаментальності. Це дозволяє спростити та уніфікувати процеси підготовки видань до друку, покращує розповсюдження друкованої продукції бібліотек України та за кордоном, полегшує пошук видань в інформаційних сферах.

Висновки до розділу 2

Сучасні соціокультурні інновації призвели до помітних змін у багатьох сферах суспільного життя, особливо в бібліотечній галузі.

Одним із них став процес розширеного виробництва інформаційних ресурсів, найсуттєвіші риси сучасної цивілізації, починаючи з середини минулого століття.

Збільшення обсягів інформації, що виробляється суспільством, удосконалення засобів управління, потоки інформації, поглиблене проникнення нової інформації в соціальну структуру і діяльності суспільства, розширення доступу до неї відкривало для все більшої кількості людей нові шляхи реалізації більш продуктивних сил суспільства, зростання її духовного потенціалу.

Було розглянуто поняття інформаційної діяльності бібліотек та її сутність.

Одним із пріоритетних напрямів зміцнення науково-технічного потенціалу НАН України є бібліотечно-інформаційна діяльність, спрямована на формування, взаємовикористання, збереження документно-інформаційних ресурсів як бази наукових досліджень, наукове, аналітичне, бібліографічне опрацювання інформації, створення корпоративних електронних інформаційних ресурсів і забезпечення використання світового потоку інформації.

Цей напрям суспільної діяльності має істотне соціокультурне значення, сприяє постійному й необхідному оновленню інформаційного ресурсу в системі інформаційних обмінів соціальної структури, є базою інноваційного розвитку.

У зв'язку з інтенсивним розвитком інформаційно-комунікаційних технологій останнім часом з'явилися принципово нові можливості в роботі бібліотек. Впровадження комп'ютерних технологій створили умови для кардинальних змін традиційних підходів до процесів забезпечення інформаційними бібліотеками науки та розробки нових видів сервісів, надання науковими бібліотеками додаткових функцій щодо цільового інформаційного обслуговування науково-педагогічного персоналу.

Сучасна бібліотека створює можливості для членів суспільства задовольняти свої інформаційні потреби на знання через сукупність документів, накопичених у фондах, а також використовуючи для цих цілей інформаційні ресурси інших бібліотек та установ.

Отже, головною типологічною ознакою бібліотек є їх орієнтація на забезпечення інформаційних потреб наукових колективів, що визначаються тематикою науково-дослідних робіт установ.

Основними напрямками діяльності цих бібліотек є формування профільних документних ресурсів, забезпечення їх взаємовикористання і збереження; науково-аналітичне й бібліографічне опрацювання інформації, участь у створенні корпоративних електронних інформаційних ресурсів тощо. Характерними ознаками бібліотечно-інформаційного й довідково-бібліографічного забезпечення розвитку наукових досліджень є урізноманітнення форм розкриття власних документних зібрань, надання доступу до світових наукових інформаційних ресурсів, використання на корпоративних засадах інформаційних ресурсів бібліотек регіону, створення бібліографічних, тематичних і фактографічних БД.

Проаналізувавши загальну нормативно-правову базу інформаційної діяльності бібліотек, винесено, що вона потребує постійного

вдосконалювання та доповнення відповідно до потреб розвитку бібліотечної діяльності та бібліотечно-інформаційного обслуговування абонентів, оскільки вона є засобом управління бібліотечною діяльністю і водночас регулює процес його розвитку.

Бібліотека інноваційної моделі організовує процес соціальної комунікації як у реальному, так і віртуальному просторі, насамперед у мережевому інформаційному середовищі. При цьому вона сприяє освоєнню цього простору, оцінці і включенню його об'єктів у культурну практику, забезпечує їхнє збереження.

РОЗДІЛ 3.

РОЗГЛЯД ВИКОНАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БІБЛІОТЕЧНИХ УСТАНОВ

3.1. Наукова бібліотека Маріупольського державного університету

Наукова бібліотека (далі НБ) є структурним підрозділом університету, який є провідним, науково-інформаційним просвітницьким центром вищого навчального закладу та сприяє науковій, навчальній, виховній та міжнародній діяльності університету.

Сьогодні пріоритетним напрямом роботи бібліотеки на сучасному етапі є підвищення якості обслуговування читачів засобами новітніх інформаційних технологій, удосконалення віртуального середовища для користувачів, надання доступу до світових інформаційних ресурсів.

НБ має розвинену структуру: п'ять відділів у складі яких виділено сім секторів. Бібліотека в своїй діяльності використовує новітні інформаційні технології, що значно розширило інформаційну спроможність бібліотеки, сприяло підвищенню якості обслуговування користувачів.

За Положенням про наукову бібліотеку Маріупольського державного університету основними завданнями бібліотеки МДУ є:

- забезпечення повного, якісного і оперативного бібліотечно-бібліографічного, та інформаційного обслуговування здобувачів вищої освіти, професорсько-викладацького складу, наукових працівників, співробітників МДУ та інших категорій читачів згідно з їх запитамі на основі широкого доступу як до власних, так і до світових документальних та електронних інформаційних ресурсів;

- формування бібліотечного фонду та створення електронних інформаційних ресурсів відповідно до профілю спеціальностей, напрямків наукових досліджень університету та інформаційних потреб читачів;

- організацію та ведення довідково-бібліографічного апарату на електронних та традиційних носіях інформації;

- сприяння інтеграції університетської науки до світового наукового простору;

- виховання інформаційної культури читачів, дотримання принципів академічної доброчесності, формування навичок пошуку інформації, користування книгою та Бібліотекою [32].

Виходячи з поставлених завдань, можна виділити основні пріоритетні напрямки діяльності НБ:

- бібліотечне та інформаційно-ресурсне забезпечення навчально-виховної та наукової діяльності університету;

- надання інформаційних та бібліотечних послуг;

- автоматизація бібліотечних процесів, впровадження та використання новітніх інформаційних технологій;

- міжнародне співробітництво, корпоративна діяльність з бібліотеками, установами та організаціями в країні та за кордоном;

- створення сучасної матеріально-технічної бази бібліотеки.

НБ надаються електронні інформаційно-бібліотечні послуги: цілодобовий доступ до власних електронних ресурсів; вільний доступ до світових інформаційних ресурсів; електронна доставка документів; віртуальна довідка; електронне інформування про нові надходження літератури; електронне інформування у режимі вибіркового розповсюдження інформації.

Становлення НБ розпочалося у 1991 році, коли завдяки сумісним зусиллям Маріупольського міського національно-культурного товариства греків, Донецького державного університету та за підтримки Маріупольської міської ради наказом Міністерства вищої і середньої спеціальної освіти УРСР було відкрито Маріупольський гуманітарний коледж Донецького державного університету.

У користування коледжу було надано бібліотеку суспільно-політичного центру міського комітету КПУ, фонд якої відповідав переліку дисциплін, що

вивчались 102 студентами 5 спеціальностей. Велику допомогу у поповненні фонду навчальною літературою надав Донецький державний університет.

Всього ж на початок 1992 року бібліотечний фонд нараховував 36,8 тис. примірників. У той час структура бібліотеки складалася з абонементу та читальної зали.

Історія розвитку НБ допомагає визначити час впровадження інформаційних технологій у її діяльність (табл.3.1.1.)

2001 рік	Відкриття читальної зали економіко правового факультету; відбувалося впровадження новітніх технологій та нових форм роботи, розширення структури та збільшення штату бібліотеки
2002 рік	Створення довідково-бібліографічного сектору (з 2005 року інформаційно бібліографічний відділ)
2005 рік	Відкриття сектору каталогізації у відділі комплектування та наукової обробки документів
2006 рік	Відкриття відділу зберігання фондів та відділу, що значно полегшило вирішення питань зі збереження фондів бібліотеки
2007 рік	Відкритті сектору інформаційного обслуговування в інформаційно - бібліографічному відділі
2011 рік	Відкриття відділу інформаційних технологій та комп'ютерного забезпечення у структурі бібліотеки, що дозволило вивести на новий рівень організацію процесів автоматизації та інформатизації бібліотеки
2012 рік	<p>Початок праці власного сайту бібліотеки, на якому демонструє власну інформаційну продукцію та організовує доступ до інформаційних ресурсів. На сайті представлена інформація про історію бібліотеки, її ресурсах і послугах, електронний каталог і інформація про нові надходження видань до фондів.</p> <p>Протягом наступних 3-х років поширюється представництво НБ МДУ в мережі Інтернет: - блог «Библио.net. Субъективно о книгах, библиотеках и библиотекарях» (з</p>

	<p>22 квітня 2013 р.);</p> <p>- блог «БиблиОпус. О литературе, литераторах и не только» (з 21 січня 2014 р.);</p> <p>- створення сторінок Бібліотеки у соц.мережах (сторінка на Facebook «Бібліотека – науковцю» (з 17 листопада 2014 р.); добірки ілюстрацій на Pinme (з 2014 р.) і Pinterest (з 2015 р.), презентацій – на сервісі Slideshare (з 2015 р.)</p>
2014 рік	<p>Бібліотека працює в оновленій версії програми АБІС – «ІРБІС-64» (версія 12.1). Її web-модуль надав можливість відкрити користувачам доступ до електронного каталогу, електронної картотеки статей та інших баз даних бібліотеки в мережі Інтернет</p>
2016 рік	<p>Розпочато, у співробітництві з іншими структурними підрозділами ВНЗ, роботу над Електронним інституційним репозитарієм Маріупольського державного університету</p>
2017 рік	<p>Розвиток видавничої діяльності бібліотеки. Фонд бібліотеки (понад 160 тис. прим.) має універсальний характер і складається з вітчизняних та іноземних документів, формується відповідно до спеціальностей університету. Під час комплектування фонду пріоритетність надається науковим виданням.</p>
2020 - 2023 роки	<p>Відбувається зміцнення матеріально-технічної бази бібліотеки, поповнення фондів Бібліотеки та проводиться робота над подальшим її розвитком.</p>

Науково-інформаційна діяльність є частиною науково-дослідної роботи та однією з основних функцій бібліотечних установ. Вона забезпечує інтенсивний обмін науковою інформацією між вченими та оперативний доступ до неї.

Інформаційне забезпечення навчальної та наукової діяльності університету неможливе без використання електронних інформаційних ресурсів, тому Бібліотека створює та надає доступ до власних електронних інформаційних ресурсів, ліцензійних світових баз даних Scopus, Web of Sciences, eLibraryUSA, а також до ресурсів Інтернету і тестові доступи на

постійній основі до комерційних електронних ресурсів JournalTOCs (Великобританія), DPAnews (Німеччина), Центр учбової літератури (Україна), «ТЕХ МЕДІА ГРУП» (Україна).

Власні електронні інформаційні ресурси бібліотеки створюються на основі інформаційно-бібліотечної програми ІРБІС-64 та складаються з Електронного каталогу, повнотекстової бази даних «Електронна бібліотека НБ МДУ», бібліографічних баз даних «Електронна картотека статей», «Праці викладачів МДУ», «МДУ у засобах масової інформації» та ін.

На сьогодні трендовим напрямом в діяльності університетської бібліотеки та її сервісах стала всебічна підтримка наукових публікацій як окремого автора так і наукових видань університету. Відмінні риси цього напрямку – зміщення вектора уваги наукової бібліотеки від послуг для читача взагалі до пріоритетної уваги у наданні послуг автору-вченому, закладу, активне партнерство наукової бібліотеки на всіх стадіях життєвого циклу наукового дослідження: від інформування та надання доступу до колекцій документів до публікації, збереження, розповсюдження і далі аналізу та оцінки результатів досліджень [18, с.7].

За останні роки значне місце в роботі НБ займає напрям інформаційно-аналітична діяльність, яка підтримує і забезпечує освітній і науковий процеси у вищому навчальному закладі. Необхідність застосування цього виду діяльності постала в зв'язку з різноманіттям та надмірністю інформації, автоматизацією інформаційних процесів, необхідністю пошуку нових рівнів аналізу та обробки інформаційних потоків, створенням університетського збірника наукових праць «Вісник Маріупольського державного університету» (далі «Вісник МДУ») та ін.

Вісник Маріупольського державного університету є науковим виданням та має п'ять серій. У 2008 році з періодичністю два рази на рік починає виходити перша серія – «Філологія». З 2011 р. видаються також серії: «Філософія. Соціологія. Культурологія», «Історія. Політологія», «Економіка», «Право».

Робота бібліотеки з інтеграції серій «Вісника Маріупольського державного університету» до світового наукового інформаційного простору здійснюється за напрямками:

- інтеграція до наукометричних баз даних та пошукових систем, які надають оцінку якості виданням, відстежують цитування опублікованих робіт, складають рейтинги публікацій авторів та наукових установ;

- надання повнотекстового доступу до серій «Вісника МДУ» за допомогою вітчизняних і зарубіжних електронних бібліотек та зарубіжної наукової періодики;

- розміщення інформації про серії видання у вітчизняних та світових бібліографічних базах даних;

- відстеження імпаکت-факторів, рейтингу серій «Вісника МДУ» та індексів цитування вчених університету за статтями.

Бібліотека приймала участь у інтеграції «Вісника МДУ» та усі серії видання отримали міжнародний серіальний номер ISSN, що є засобом ідентифікації періодичного видання.

Наявність серійного номера - необхідний елемент для включення видання у будь-які міжнародні бази даних або електронні бібліотеки.

Крім того, кожний випуск «Вісник МДУ» має індивідуальний штрих-код.

Станом на 01.01.2022 серії «Вісника МДУ» представлені:

- у міжнародній наукометричній базі даних Index Copernicus (Польща);
- у відкритих міжнародних репозитаріях наукової інформації OCLC WorldCat, Соціонет, Bielefeld Academic Search Engine (BASE), Registry of Open Access Repositories (ROAR), The Directory of Open Access Repositories (OpenDOAR), Research Papers in Economics (RePEc);

- у каталозі періодичних видань Ulrich's Periodicals Directory.

Index Copernicus складає власний імпакт-фактор: щорічно проводить детальну експертизу журналів включених в свою базу даних.

З 2019 року предсталає не тільки метадані на журнали включені в базу даних, але й надає можливість завантажити повні тексти.

Використовуючи імпакт фактор Index Copernicus «Вісника МДУ» інформаційно-аналітичний сектор щорічно відстежує результати оцінювання (табл. 3.1.2. Рис. 3.1.1).

Таблиця 3.1.2.

Результати рейтингу оцінювання серій «Вісника МДУ» в Index Copernicus за 2019-2021 рр

Рік	Серії «Вісника МДУ»				
	Філологія	Філософія, культурологія, соціологія	Економіка	Історія. Політологія	Право
2021	73,78	69,85	68,76	65,12	64,06
2020	70,80	65,84	68,96	69,18	57,93
2019	58,77	56,33	57,05	49,87	46,07

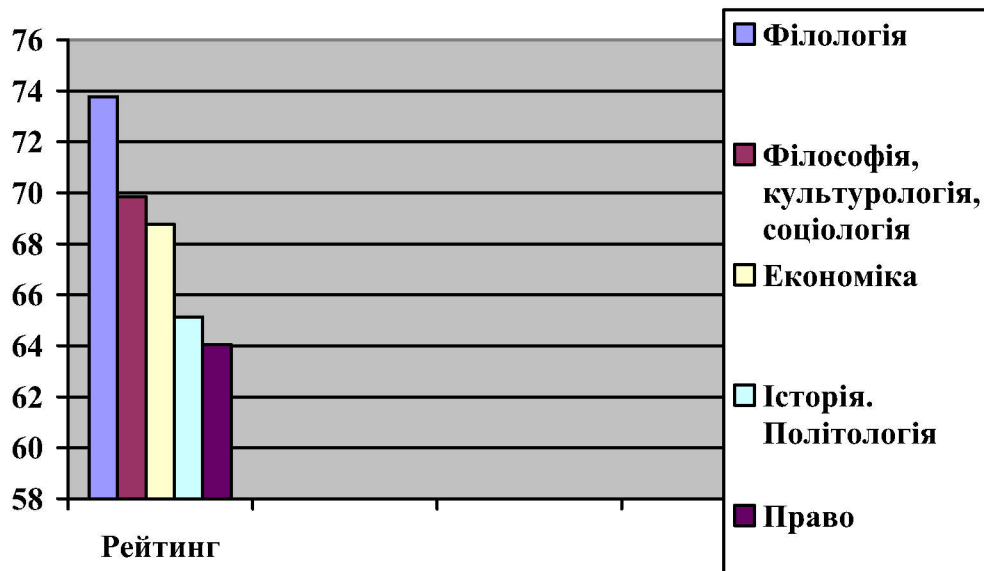

Рис.3.1.1. Гістограма оцінювання серій «Вісника МДУ» в Index Copernicus за 2021 р.

Задля відстеження рівня цитування та індексу Гірша, інформаційно-бібліографічний відділ регулярно здійснює перегляд статей «Вісника МДУ», що мають цитування (табл. 3.1.3).

Постійно проводиться консультативно-практична робота з викладачами щодо створення та наповнення наукового профілю в цій системі. Задля цього співробітниками було розроблено презентаційний матеріал «Регістрація наукового профілю в Google Академії».

табл. 3.1.3

Порівняння даних наукових профілів серій «Вісника Маріупольського державного університету» за версією системи Google Академія (станом на 01.01.2022)

Серії «Вісника МДУ»	Кількість цитувань	Індекс Хірша
Економіка	259	7
Право	246	7
Історія. Політологія	86	4
Філологія	78	4
Філософія. Культурологія. Соціологія	99	3

Одним з провідних місій НБ, з метою підвищення якості наукової комунікації та рейтингу університету, подальшої інтеграції університетської науки до світового наукового простору була подовжена робота з подальшого розвитку Електронного інституційного репозитарію (eIR MSU) Маріупольського державного університету.

Електронний інституційний репозитарій (eIR MSU) призначений для накопичення, систематизації та зберігання в електронному вигляді інтелектуальних продуктів університетської наукової спільноти та забезпечує довготривалий, постійний та надійний доступ до наукових досліджень професорсько-викладацького складу, співробітників МДУ. Інституційний репозитарій МДУ заснований на вільному програмному забезпеченні DSpace.

Наразі електронний інституційний репозитарій Маріупольського державного університету включено до міжнародних реєстрів репозитаріїв відкритого доступу OpenDOAR, Registry of Open Access Repositories (ROAR), а також до вітчизняного ресурсу "Вебометрика репозитаріїв України" Тернопільського національного університету ім. Івана Пулюя.

Серед важливих напрямів інформаційної діяльності НБ стали проведення практичних занять для викладачів, аспірантів щодо різних аспектів інформаційного пошуку, роботи зі світовими базами даних наукового цитування, соціальними науковими мережами та ін.

Таким чином, Наукова бібліотека Маріупольського державного університету виконує функції аналітико-синтетичної обробки документальних потоків з формуванням широкого спектру взаємопов'язаних науково-інформаційних продуктів. Тобто, зміст бібліотечної роботи тісно граничить з областю аналітичної діяльності, переробки та аналізу великих обсягів інформації, в тому числі електронної. Аналітичний напрям діяльності робить бібліотеку конкурентоспроможною на ринку виробництва інформаційних продуктів і послуг. Саме в такому напрямку розвивається науково-інформаційна діяльність НБ МДУ.

3.2. Загальні шляхи вдосконалення діяльності бібліотечних установ

Бібліотеки є частиною інформаційного сектору і вважаються організаціями знань. Щоб досягти успіху, вони повинні оволодіти п'ятьма ключовими видами діяльності:

1. Управляти інформацією та знаннями.
2. Адаптуватися до нових бажань клієнтів.
3. Наймати кваліфікований і високоосвічений персонал.
4. Використовувати технології, нові медіа та соціальні мережі.
5. Випереджати своїх прямих і непрямих конкурентів.

Існують різні шляхи вдосконалення діяльності бібліотечних установ:

- використання технологій для полегшення доступу до інформації та збереження даних;
- розширення кола користувачів шляхом проведення рекламних кампаній та просування бібліотек серед широкої аудиторії;
- поліпшення якості обслуговування користувачів шляхом надання консультацій та підтримки в пошуку необхідної інформації;
- розвиток інноваційних послуг, таких як електронне замовлення книг та журналів, онлайн-курси тощо.

Бібліотеки втрачають свої позиції основного джерела документальної інформації. У суспільства з'являється можливість вибору між відвідуванням реальної бібліотеки, доступом до віртуальних ресурсів у бібліотеці або доступом до віртуальних ресурсів глобальної мережі.

Оскільки отримання даних з Інтернету часто вимагає незмірно менше часу і зусиль, то перевага буде надаватися Інтернету все частіше. Ці технологічні реалії нового інформаційного середовища неминуче призводять до змін у змісті бібліотечної роботи.

Все це призводить до необхідності переосмислення характеру бібліотечної діяльності та розробки оновлених методів роботи. Методологічні зміни можуть торкнутися як нових напрямків роботи, так і найстаріших традиційних форм бібліотечних послуг. У цьому контексті

важливим є створення індивідуалізованих систем обслуговування, які задовольняють кожного клієнта, враховуючи загальні та індивідуальні його інтереси. Це стає можливим завдяки електронним технологіям, коли читач може отримати інформацію, не відвідуючи бібліотеку.

Саме тому створення потужної електронної бібліотеки, забезпечення доступу до достовірної та якісної інформації і наукових знань є пріоритетним завданням бібліотеки та стратегією її розвитку. Запорукою цього є використання сучасних засобів наукової комунікації: баз даних, електронних видань, електронного каталогу, електронних колекцій та веб-сайту.

Найголовнішим етапом є створення і розвиток веб-сайту бібліотеки.

До ключових показників якості веб-сторінки повинні належати:

- глибина змісту;
- простота навігації;
- стабільність інформаційних ресурсів;
- оперативність оновлення інформації;
- доступність для користувачів;
- єдність дизайну всіх розділів.

Бібліотечний розділ повинен включити матеріальні і нематеріальні рубрики, а саме:

- інформацію про бібліотечну систему (структура, керівництво, графік роботи бібліотек);
- карту бібліотечної мережі;
- презентація послуг бібліотек;
- проекти бібліотек;
- анонс культурно-масових заходів у бібліотеках;
- корисні посилання;
- запитання-відповіді.

Веб-сайт повинен стати інструментом для обговорення, продуктивного обміну досвідом, утворення спільного простору для обговорення актуальних проблем соціокультурного сьогодення, з'явиться шанс оперативніше

передавати інформацію, транслювати великий її обсяг, підвищиться ефективність залучення до взаємодії максимальної кількості суб'єктів інформаційної спільноти та організації зворотного зв'язку.

Форуми, блоги, вікі-технології, коментарі користувачів, тегування та рейтинги, онлайн-служби «Запитай бібліотекаря» (Ask a librarian?) – усе це може забезпечити бібліотечні сайти змістом, створеним користувачами.

Не менш важливим напрямом у сучасному світі є поширення Бібліотеки за допомогою використання соціальних мереж.

Веб-блог (або блог) – це інтерактивний журнал подій, який ведеться в онлайн-режимі, містить постійно поновлювані повідомлення (пости), зображення та засоби мультимедіа, що розміщуються у зворотному хронологічному порядку: від останніх до найперших.

Феномен блогу означає, що можливість опублікувати документ в Інтернеті розвинулась від привілею для небагатьох (авторів сайтів) до права для всіх (блогерів).

Блог має такі основні переваги: не потребує великих початкових капіталовкладень, великих витрат на управління, його зміст генерується користувачем. Оскільки блоги функціонують поза межами традиційних каналів ЗМІ, вони являють собою альтернативний погляд у загальному потоці новин.

Основна функція, яку вони здійснюють, – комунікативна, призначена для самоідентифікації, знаходження співрозмовників, однодумців, людей зі спільним колом інтересів.

Такі бібліотечні блоги можуть бути джерелом нових ідей та швидких порад. Література, на яку посилаються в блогах, і посилання на професійні веб-сайти слугують своєрідними навігаторами в Інтернеті, що дозволяють орієнтуватися в важливих явищах у сучасному бібліотечному середовищі. За умови експертної підтримки такі блог-ресурси можуть стати цінним динамічним джерелом знань, навичок і досвіду бібліотечних фахівців.

Завдяки блогам у процесі обміну інформацією формується нова онлайн-спільнота - бібліотечна блогосфера.

Бібліотечна блогосфера, згідно з М. Фаркас [46], може породжувати різні види віртуальних співтовариств: «тематичні блоги», «книжкові клуби», «товариства бібліофілів», «бібліографічні блоги-навігатори», «блоги-консультанти», «рекламні блоги» тощо.

Окремої уваги заслуговує впровадження в бібліотеках міста нової послуги електронної доставки документів, яка впроваджується відповідно до чинного законодавства України про авторське право.

Система електронної доставки документів - це програмно-технологічний комплекс, призначений для забезпечення оперативного доступу читачів до бібліотечних фондів за рахунок скорочення потоку запитів у формі вторинної інформації в повнотекстовій. На сьогодні цей сервіс є найбільш популярною та розвиненою системою обміну ресурсами та надання їх віддаленим користувачам.

Сьогодні бібліотечна справа набирає нових обертів, а тому такі показники, як кількість заходів, кількість читачів та кількість виданих книг вже не є визначальними в оцінці ефективності роботи бібліотеки.

В умовах інформатизації суспільства та впровадження технологій бібліотека повинна як ніколи підвищувати свій рівень інформаційної діяльності.

Висновки до розділу 3

Ефективність та якість організаційного забезпечення координації діяльності бібліотечних установ насамперед характеризується здатністю управлінських структур різних рівнів ефективно виконувати свої основні функції.

На тлі постійно прискорюваного ритму життя і всіх суспільних процесів сучасна бібліотека потребує такої моделі управління і такої конфігурації своєї структури, які здатні системно і безперервно підтримувати

інноваційну діяльність і створити повноцінну систему управління інноваціями.

Проаналізувавши інформаційну діяльність Наукової бібліотеки МДУ, можна стверджувати, що на сучасному етапі НБ МДУ продовжує активно шукати нові моделі розвитку. Зміни в системі бібліотечної діяльності, визначення актуальних та перспективних напрямів інформаційної діяльності, використання новітніх бібліотечних ресурсів значно розширить межі бібліотечного простору і допомагає вивести НБ МДУ на принципово новий рівень функціонування.

Також можна зробити висновок, що майбутнє бібліотек залежить як від державних заходів щодо їх підтримки, так і від здатності бібліотеки гнучко реагувати на зміни потреб всього суспільства.

Були наведені шляхи вдосконалення сучасних бібліотек. Основними з них є використання технологій для полегшення доступу до інформації; розширення кола користувачів шляхом просування бібліотеки; поліпшення якості обслуговування користувачів шляхом надання консультацій та підтримки в пошуку необхідної інформації; розвиток інноваційних послуг, таких як електронне замовлення книг та журналів, онлайн-курси тощо.

ВИСНОВКИ

У процесі виконання дипломної роботи виконано всі поставлені завдання та досягнута мета роботи. За результатами проведеного дослідження доцільно зробити такі висновки.

Науково-інформаційна діяльність – одна з основних функцій бібліотечних установ, за допомогою якої забезпечується інтенсивний обмін інформацією між вченими. Науково-інформаційна діяльність є одним з напрямів інформаційної діяльності, який має свій об'єкт (науково-технічна інформація), завдання (інформаційне забезпечення користувачів у сфері науково-дослідної, науково-технічної, виробничої, природничої діяльності) предмет та методи дослідження.

З основних напрямів здійснення науково-інформаційної діяльності бібліотечних установ є аналітична діяльність, бібліографічна діяльність, реферування, анування документів та створення електронних ресурсів бібліотеки.

Як і будь-яку суспільну діяльність, здійснення науково-інформаційної діяльності відбувається за дотримання чіткої законодавчої бази. Науково-інформаційна діяльність в Україні регулюється наступними основними законодавчими та нормативними актами: Конституція України; Законами України «Про інформацію»; «Про науково-технічну інформацію»; «Про наукову та науково-технічну діяльність»; «Про бібліотеки і бібліотечну справу»; «Про авторське право і суміжні права» та низкою державних стандартів. Законодавство України гарантує вільну діяльність бібліотек та покладає на них обов'язки чіткого і неухильного виконання правових норм.

В умовах комп'ютеризації суспільства бібліотека – це не тільки найважливіше джерело інформації, а також культурно-освітній центр суспільства. Отримання якісної освіти в основному залежить від рівня бібліотечно-інформаційного обслуговування. Для вирішення завдання зміцнення статусу бібліотеки та підвищення статусу бібліотекаря необхідна

співпраця з усіма зацікавленими організаціями, зокрема обласною владою, громадськими об'єднаннями тощо.

Впровадження онлайн технологій в систему бібліотечних установ є на сьогодні перспективним напрямом діяльності, який дозволить підвищити конкурентоздатність на світовому ринку освітніх послуг.

Сучасні інформаційні технології активно впроваджуються в інформаційну діяльність бібліотек, які оснащуються різноманітним мережевим обладнанням та комп'ютерною технікою, що дозволяють їх інтегрувати у всесвітню мережу Інтернет.

Інтернет дозволяє створити бібліотеку нового типу – віртуальну, де читач не тільки знайде фонди цього сховища в електронному вигляді, а й має можливість миттєво отримати всю інформацію з будь-якої бібліотеки світу.

У найближчому майбутньому електронні форми об'єднують процеси бібліотечної роботи — збір, обробку, збереження та обслуговування — в одне ціле, нададуть бібліотекарю нові обов'язки, зокрема можливість орієнтуватися та керувати інформаційними потоками, створять можливості для користувачам швидко отримувати необхідну інформацію з будь-якої точки світу.

Розвиток сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, впровадження автоматизованих інформаційно-бібліотечних систем, використання сучасних засобів комунікації розширило доступ бібліотек до інформаційних ресурсів і дозволило значно розширити свої можливості в задоволенні інформаційних потреб користувачів, створивши тим самим передумови для перетворення бібліотек на центри інформаційно-аналітичного виробництва.

В процесі виробництва бібліотека використовує всі компоненти внутрішньої інфраструктури: наявні, матеріально-технічні, кадрові ресурси, і в результаті створює інформаційний продукт і послуги з новими якостями, яких кожен окремий використовуваний ресурс не має. У такий спосіб вона

стає активним виробником «нового знання», базою для створення специфічних інтелектуальних продуктів.

Сучасна модель бібліотеки – інформаційного центру сьогодні набуває реального втілення в практиці наукових бібліотек ВНЗ.

Ця модель є перспективною з точки зору максимально комфортного та якісного задоволення інформаційних потреб освітнього процесу та наукових досліджень в університеті.

Проведення регулярного моніторингу рівня поінформованості та впливу результатів наукових досліджень університету та його журналів, збір, систематизація та системний аналіз отриманих результатів дають можливість науковим бібліотекам прогнозувати розвиток наукової діяльності та надавати рекомендації щодо вдосконалення редакційної політики журналів та публікаційної активності авторів. Добре організована інформаційна діяльність наукових бібліотек сприяє підвищенню рейтингу установи та формуванню її статусу.

Отже, створення гнучкої інфраструктури ефективного забезпечення інформаційних потреб і запитів користувачів, розширення спектра послуг, впровадження нових сервісів, підвищення професійного рівня бібліотечних спеціалістів сьогодні стає головними напрямками стратегічного плану розвитку наукових бібліотек.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бібліотека Київського університету імені Бориса Грінченка : офіц. вебсайт. URL: <http://library.kubg.edu.ua>.
2. Варенко В. Інформаційно-аналітична діяльність: навч. посіб. Київ: Університет «Україна», 2014. 417 с.
3. Голоха Л. Модернізація державного управління бібліотечною справою в Україні: теоретико-методологічні аспекти автореф. дис. ... канд. держ. упр. : 25.00.01 / М-во культури України. Дніпропетровськ, 2009. 22 с.
4. Державна наукова установа «Книжкова палата України імені Івана Федорова» : офіц. вебсайт. URL: <http://www.ukrbook.net>.
5. Добко Т. В. Бібліографічна довідка в системі довідково - бібліографічного обслуговування : практич. посіб. Київ: НАН України, Нац. б-ка ім. В. І. Вернадського, 2004. 91 с.
6. ДСТУ 2392-94. Інформація та документація. Базові поняття. Терміни та визначення. [Чинний від 1994-03-29]. Вид. офіц. Київ, 1994. 53 с. (Інформація та документація).
7. ДСТУ 2732-94. Про електронні документи та електронний документообіг. [Чинний від 1995-07-01]. Вид. офіц. Київ, 1994. 34 с. (Інформація та документація).
8. ДСТУ 3582:2013. Інформація та документація. Бібліографічний опис. Скорочення слів і словосполучень українською мовою. Загальні вимоги та правила. [Чинний від 2013-08-22]. Вид. офіц. Київ, 2013. 15 с. (Інформація та документація).
9. ДСТУ 5034:2008. Науково-інформаційна діяльність. Терміни та визначення понять. [Чинний від 2008-08-04]. Вид. офіц. Київ, 2008. 43 с. (Інформація та документація).
10. ДСТУ 7448:2013. Бібліотечно-інформаційна діяльність. Терміни та визначення [Чинний від 2013-11-29]. Вид. офіц. Київ, 2013. 41 с. (Інформація та документація).

11. ДСТУ ISO 7154:2010. Інформація та документація. Принципи комплектування бібліографічної картотеки. [Чинний від 2012-01-01]. Вид. офіц. Київ, 2018. 12 с. (Національний стандарт України).
12. ДСТУ ISO 8459–3:2005. Інформація та документація. Довідник бібліографічних елементів даних. Частина 3. [Чинний від 2007-01-01]. Вид. офіц. Київ, 2007. 48 с. (Національний стандарт України).
13. Захарова І. В. Основи інформаційно-аналітичної діяльності: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2013. 336 с.
14. Зозуля С. М., Зайченко Н. І., Горак В. В. Науково-інформаційна діяльність провідних освітянських бібліотек України : практич. посіб. Київ: ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, 2016. 285 с.
15. Ісаєнко О. О. Інноваційні бібліотечні технології інформаційного обслуговування : монографія. Київ, 2011. 157 с.
16. Коваленко А.В. Мультимедіа як засіб соціокультурних комунікацій. *Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії розвитку* : матер. міжнар. наук. конф. м. Харків, 17–18 лист. 2022 р. Харків, 2022. С. 232-234.
17. Коваленко А.В. Специфіка використання інформаційних технологій в бібліотечній установі. *Декада студентської науки 2023*: збірн. тез доповідей студ. факульт. філ. та масових комун. м. Київ, 13 -24 березн. 2023 р. Київ, 2023. С. 82.
18. Коваленко А.В.. XXI століття – час розвитку нових інформаційно-комунікативних технологій. *Інформаційна освіта та професійно-комунікативні технології XXI століття* : матеріали XV Міжнародної науково-практичної конференції, м. Одеса, 14-16 вересня 2022 р. Одеса, 2022. С. 107-109.
19. Конституція України : офіц. текст. Київ : КМ, 2013. 96 с.
20. Крушельницька О.В. Методологія та організація наукових досліджень: Навч. посібник. Київ: Кондор, 2003. 192 с.

21. Кунанець Н. Е. Інформаційно-бібліотечне обслуговування користувачів з особливими потребами: історія та сучасність : монографія. Львів, 2013. 439 с.
22. Кунанець Н. Е. Соціокомунікаційний підхід у бібліотекознавстві: інновація чи відновлення традицій. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2014. № 3. 11-18 с.
23. Кушнарєнко Н. М. Методологічні засади книгознавчих, бібліотекознавчих і бібліографознавчих досліджень: зб. наук. пр. Харків: Вісник ХДАК , 2004. Вип. 15. 84–94 с.
24. Лога Т. Науково-інформаційна діяльність бібліотек: до постановки питання, Бібліотечний форум: історія, теорія і практика, 2015. №2. 38-42 с.
25. Маркова В. А. Книжкова електронна комунікація: проблеми взаємовпливу. *Вісник ХДАК*. 2014. № 45. 70–78 с.
26. Медведєва В. Становлення інформаційно-комунікаційних технологій у діяльності інформаційно-аналітичних служб бібліотек (на прикладі Служби інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади НБУВ) : монографія. Київ, 2013. 180 с.
27. Міністерство культури України : офіц. вебсайт. URL: <http://mincult.kmu.gov.ua/mincult/uk/index>.
28. Москаленко О. Розвиток нових технологій у державній науково-технічній бібліотеці України. *Бібл. планета*. 2011. № 2. 16-18 с.
29. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського : електронні інформаційні ресурси НБУВ: офіц. вебсайт. URL: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua>.
30. Національна парламентська бібліотека України : офіц. вебсайт. URL: <http://www.nplu.org>.
31. Петрова Л. Г. Бібліотека в умовах суспільно-економічних змін: монографія. Київ, 2003. 301 с.

32. Положення про наукову бібліотеку Маріупольського державного університету : затв. наказом Маріупольського державного університету від 06.11.2017 р. № 416. *Протокол Вченої ради МДУ* 2017. 25 жовт. (№ 3) 4 с.
URL: http://mdu.in.ua/Dokumenty/pidrozdily/polozhennja_pro_naukovu_biblioteku_mdu.pdf
33. Про бібліотеки і бібліотечну справу : Закон України від 27 січ. 1995 р. № 32/95-ВР. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/32/95-%D0%B2%D1%80>
34. Про затвердження Переліку типових документів, що створюються під час діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, інших установ, підприємств та організацій, із зазначенням строків зберігання документів : наказ Мін'юст України від 12 квітн. 2012 р. № 578/5. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0571-12>.
35. Про затвердження Типової інструкції з діловодства у міністерствах, інших центральних органах виконавчої влади, Раді міністрів Автономної Республіки Крим, місцевих органах виконавчої влади : Постанова Кабінету Міністрів України від 30 лист. 2011 р. № 1242. *Офіційний вісник України*. 2012. № 43. Ст. 50.
36. Про інформацію: Закон України від 2 жовт. 1992 р. № 2657-ХІІ. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>
37. Про науково-технічну інформацію: Закон України від 25 черв. 1993 р. № 3322-ХІІ, Київ: Верховна Рада України : офіц. веб-портал. 2014. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3322-12>
38. Про наукову та науково-технічну діяльність: Закон України від 26 листоп. 2015 р. № 848-VIII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/848-19/page>
39. Слободяник М. С. Базова модель бібліотеки як соціальнокомунікаційної інституції. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2009. № 4. 5–6 с.

- 40.Українська бібліотечна асоціація : офіц. вебсайт. URL:
<http://www.ula.org.ua/ua/>.
- 41.Філіпова Л. Я. Аналітична складова інформаційної діяльності: уточнення сутності, ознак і процесів. *Вісник Харківської державної академії культури*. Харків, 2009. Вип. 28. 44–52 с.
- 42.Філіпова Л. Я., Захарова І. В. Аналітична складова інформаційної діяльності: уточнення сутності, ознак і процесів. *Вісник Харківської державної академії культури*. Харків, 2009. Вип. 28. 44–52 с.
- 43.Хімч Я. О. Інноваційні зміни в бібліотеці на основі проектного, кадрового менеджменту та ініціативної діяльності бібліотек : посіб. для бібліотекарів за програмою підвищ. кваліфікації. Київ : УБА, НАКККіМ, Центр безперерв. інформ.- бібл. освіти, Голов. тренінг. центр для бібліотекарів, 2012. 88 с.
- 44.Шейко В. М., Кушнарєнко Н. М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності : підручник. Київ : Знання, 2008. 307 с.
- 45.Шемаєва Г. В. Електронні ресурси бібліотек України в системі наукових комунікацій : монографія. Харків, 2008. 289 с.
- 46.Farkas M. G. Social software in libraries: building collaboration, communication, and community Online / M. G. Farkas. – Medford, N. J. : Information Today, 2007. 320 p.